

דרשת הרב ביגמן - שבת פרשת בהעלותך

"והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה". הפרשנות הרווחת רואה את הפסוק כחלק מן הביקורת למרים, שכן הוא מעצים את הפער בין דמויותיהם וממחיש את חטאה של מרים שדיברה במשה. ברצוני להציע הסבר, לפיו פסוק זה מהווה הטרמה עניינית לתיאור המיוחד של נבואת משה המופיע בהמשך. על אף שהצעה זו תראה דרשנית במידה מסוימת, אפשר לראות בעומקה את יסודות הפשט.

וכך מתארת התורה את נבואת משה: "ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם ה' במראָה אליו אתודע בחלום אדבר בו. לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא. פה אל פה אדבר בו ומראָה ולא בחידות ותמנת ה' ביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה". משה, שהוצג לפנינו לפני-כן כשונה מכל האדם בהיותו העניו ביותר, הוא הנביא היחיד הזוכה להתגלות ישירה "פה אל פה", ולא בחידות, כשאר הנביאים.

בדרך כלל, התהליך הקוגניטיבי של התפיסה מתחיל ממקום שבו האדם נתון בעולם מושגים משלו, וכדי לתפוס משהו הוא מתרגם אותו, ומעביר אותו אל שכלו. הנסיון להבין את האמונה באמצעות תהליכים קוגניטיביים מוכרים הוא מעט יומני, אך נראה שהוא בכל זאת קולע באופן חלקי לאמת. אנו רואים שהנבואה אצל מרים, אהרון ושאר הנביאים מתגלית בצורת חידה; זאת משום שהאדם המחשיב את עולמו ואת דפוסי המחשבה שלו ימצא תמיד בדברי האחר, המושגתים בעולם אחר ובתפיסות אחרות - חידה, וכל שכן כאשר האחר הוא האחר המוחלט - הקב"ה. הנסיון להבין את תפיסת האחר ולתרגמו לעולמנו הוא חלק קבוע בתהליך התפיסתי הרגיל.

אך נראה שתהליך זה נעדר מנבואת משה. משה, העניו מכל אדם, אינו מצוי באותו מצב שבו עולם המושגים האישי חוצץ בינו לבין הנבואה; בהתבטלות שבענוה, ההופכת את משה ל'לא-קיים' כביכול, היחס שלו אל הנבואה הוא ישיר ובלתי-אמצעי.

אמנם תהיה בכך יומרה מסוימת, אך ניתן לקשור את הדברים לדרכים בלימוד התורה. שיטת הלימוד שהתחדשה בימי ר' חיים מבריסק, ביקשה להעמיד את הלימוד על הבנת דברי התורה מתוך ענווה. ר' חיים, וכל אלו שחידשו את דרך הלימוד, ניסו להבין את הרמב"ם מתוך נסיון להיכנס ל'ראש' שלו, בענווה כלפיו, ולא מתוך כורח לכפוף אותו למושגים של שכלנו, כמו שעשו האחרונים שלפניהם.

בשיטת הלימוד בישיבה, אפשר לראות המשך רעיוני של שיטת ר' חיים. כאשר אנחנו ניגשים ללימוד גמרא, אנו עומדים מול עולם של חידות. כדי להבין את הדברים ולהתקרב אליהם אנו מסגלים לעצמנו מהלך של ענווה, שבו אנו מסירים מעצמנו תפיסות ומושגים שנטבעו בנו, ומבהירים את ה'תמונה'. אמנם, בנקודת המוצא של התהליך יש מושגים ותפיסות שנטבעו בנו עמוק בתת-מודע, ועלינו להשיל לפחות את התפיסות ודפוסי המחשבה שאנו מודעים להם. עלינו לקבל על עצמנו את העובדה שהחידה שבדברי אביי ורבא לא תפוצח באמצעות עולם המושגים שלנו, ומתוך כך לראות את דבריהם באופן בהיר, בשפה שלהם.

דברים אלו נכונים בעולם האנושי, אשר בו התורה היא כחידות. אך משה, העניו מכל אדם, נראו לו דברי התורה בתמונתם ממש, 'במראה ולא בחידות'.

רק מצב נפשי של ענווה יכול לאפשר לנו לראות את דברי התורה כהווייתם.
שבת שלום.